

Sprehodi po knjižnem trgu

Lucija Stepančič

Robert Simonišek: Trk svetov.

Maribor: Litera (Zbirka Nova znamenja), 2015.

Robert Simonišek je svoje eseje, ki se prav romantično začenjajo z nočnim pohodom skozi gozd, zastavil znotraj sprehajalne ubranosti, in res so večino zapisanega, zlasti na začetku, navdihnila potovanja (ali vsaj sprehodi), predvsem pa odnos do prostora, ki si prizadeva biti reflektiran. Pri čemer gre lahko za vtise umetnostnega zgodovinarja, za preprosto vsakdanjo pot v znanem okolju ali za pričakovanja, ki jih vzbuja sodobna turistična mašinerija. V žarišču so svetovi in premikanje med njimi, izpostavljeno je tudi nasprotje med raziskovanjem prostora in raziskovanjem preteklosti ter navezovanje stika z njo, kar mu je kot umetnostnemu zgodovinarju pisano na kožo. Ob dovzetnosti za *genius loci* in ob primerno umirjenih življenjskih navadah pa je tudi bivanje v domačem kraju lahko enako ali še bolj navdihnjeno od katerega koli turističnega aranžmaja z vnaprej pripravljenimi poudarki. Njegov miselni svet se najbolje izrazi v zornem kotu pešca in kolesarja, lahko celo v zornem kotu otroka. Na sprehode se včasih odpravi tudi brez odvečne intelektualne prtljage in poštena samoomejitev na tisto, kar gre učenemu mlademu človeku po glavi intelektualnega, medtem ko tako ali drugače premaguje razdalje, bi bila še kako zanimiva, saj se je verjetno že vsak od nas kdaj vprašal, kaj od naučenega je sploh mogoče v resnici vzeti za svoje. Tako bi tudi bralcem s kakšnim doktoratom manj predstavil svoj notranji svet, po izobrazbi sodeč več kot solidno

opremljen z najrazličnejšimi čudesi. Tudi lahkotnost sama po sebi še ni manko, nasprotno, mimogrede bi bilo mogoče opraviti tudi z marsikatero mistifikacijo.

Žal pa občutek, da gre tukaj za pohajkovanje po fizičnih in mentalnih prostorih, ki so tako ali drugače vredni pozornosti, prepogosto izpuhti, ob še tako imenitnih sestavinah in posameznih odličnih zamislih prevlada vtis medlosti in neizrazitosti. Po vsej verjetnosti so temu krive splošne in vse preveč pavšalne opazke, ki kritično držo spreminjajo v precej omledno natolcevanje. "Značajske kvalitete, tisti enkratni izbor, ki pripada določnemu individuumu ali celo skupnosti, so danes malodane prepovedane. Tiste, ki so še na delu po neki inerciji, se prikriva ali uokvirja v najrazličnejše formalizme. Na vseh področjih življenja so na delu načini zabrisovanja tistega, kar se opredeljuje kot fin ali dober značaj." Pri čemer ne samo da na silno zapleten način pove nekaj preprostega in še preveč znanega, ampak odbija tudi s pritoževanjem, ki ne učinkuje ravno mladostno. Danes, danes, danes. Danes je kriv za vse. Da je resnično lepoto nadomestil potrošniški surogat. Da je skrb za naravo le še floskula. Da se po svetu klati kup bedakov, ki ne vidijo več nič drugega kot svojo tablico, potem pa se pritožujejo, da na potovanju niso ničesar doživeli. Da je "človek prisiljen, da sledi noremu tempu". Značajnost (kar koli naj že pomeni) je, kot izve mo, prepovedana (čeprav seveda nikjer ni povedano, kdo natančno je to prepovedal). In kaj naj bi pomenil stavek: "Če bi te značaje vendarle uspeli združiti, da bi soobstajali in se prelivali, pogovarjali in drug drugega spodbujali v krepostih, bi še zmeraj imeli težave s tem, da bi našli posameznike, ki niso izgubili stika z lastno voljo." Drug drugega spodbujali v krepostih? Krepostih? Posameznike, ki niso izgubili stika z lastno voljo, si sicer lahko predstavljam, čeprav v resnici malodane ne obstajajo, a kaj naj pomeni, da bi soobstajali in se prelivali? Tovrstne cvetke, vse seveda v duhu stare lajne o lepi dušici versus plehkemu svetu, se v nadaljevanju namnožijo, da je veselje (turistično potovalno potopisna tematika sicer kar kliče po njih), in čeprav se striktno giblje na strani popotnikov, ki jih usmerja kultura in ne potrošništvo, je njegov odpor do množičnega turizma navsezadnje lahko enako stereotipen kot množični turizem sam. Z vsem, kar pove, se je sicer mogoče strinjati, ampak kot bralci imamo menda pravico zahtevati ali vsaj pričakovati tudi kakšno nadgradnjo, kakšen preobrat, kakšen nepričakovan vpogled, prepogosto pa namesto tega dobimo kvečjemu nadvse prijazno povabilo k skupnemu jamranju.

Avtor je sicer razgledan in za vsem povedanim se da slutiti še veliko več. Iz zakladnice svojega znanja od časa do časa tudi zares pritrese dragulj

ali dva, takole sporadično se loti tudi kakšne literarnozgodovinske teme, a tudi to precej ohlapno, bolj mimogrede in s precej nejasnimi nameni. V esejih *O potopisih in sorodnih zvrsteh*, *Imagizem in zgodnji Pound*, *O zgodbah in (ne)varnostih esejističnega (anti)romana* ter *Temni imaginarij* se avtor sicer namesto z zimo lastnega nezadovoljstva vsaj pretežno ukvarja s konkretnimi temami, in to takimi, ki jih očitno pozna in so mu pri srcu, sicer pa niso niti izčrpani niti izvorni. V tej kategoriji je še najboljši tisti z naslovom *Od podobe k besedi* (Simonišek je vendar umetnostni zgodovinar) in na tem mestu resnično pokaže svojo erudicijo, tako da se dirka skozi svetovne muzeje lahko začne, drugod pa vse prevečkrat zaide v pretirana poenostavljanja. Tako kot v razpravi o esejističnem romanu, kjer imamo celo vtis, da se fabula in globlja sporočilnost apriori izključujeta. Svoje razmišljanje avtor gradi predvsem na nasprotju, povsem pa pozabi omeniti tudi možno (oziroma še kako zaželeno sovpadanje) oziroma vsaj teoretično možnost, da se sporočilo gradi iz fabule same (če v tej zvezi že omenja Saramaga, bi lahko vsaj opazil, da so zgodbe njegovih romanov tudi po obrtniški plati dovršene), kar bi bil vsekakor zanimivejši zaključek od nekoliko cmerave poante, da je “neprijetnost esejističnega romana dokaz neprijetnosti mišljenja”. Kaj ima povedati na račun nasprotja med visoko in komercialno uspešno literaturo, si tudi lahko kar mislimo, pri čemer popolnoma spregleda velika sodobna pisateljska imena, ki se lahko pohvalijo tudi z zavidljivimi prodajnimi uspehi. Komercialno usmerjen knjižni trg je morda predvidljiv, a njegovi kritiki pogosto niso nič manj. Tudi kakšna zelo vprašljiva površnost se mu zgodi, recimo ta, da očitno ne razlikuje med melanholijo in bipolarno motnjo (na srečo je doktor umetnostne zgodovine in ne medicine). Še bolj kot očitne šlamparije bo marsikoga zmotilo tudi to, da se vse izreka kar preveč na splošno, da vse izzveni kar nekam v zrak, povsem mimo bralca, da avtor govori pravzaprav le samemu sebi, v maniri dolgočasnega predavatelja. Na ta način pa se tudi najzanimivejša tematika zdi zgolj napaberkovana in precej na silo zmašena skupaj.

Namig na žlahtno tradicijo slovenskih mislecev sicer dočakamo, omejnjeni so “Kocbek, Pavček, Grafenauer, Jančar, Pahor in številni drugi”, a tudi v eseju *Evropa – zapor ali raj?* gre slejkoprej za izgubljeno priložnost. Pa čeprav avtor pripada povsem drugi generaciji. Oziroma točno zato. Prav na tem mestu bi lahko pokazal, kje se odpirajo teme, ki jih naši veliki misleci niso mogli niti slutiti. Teh na žalost ne manjka in generacija, ki se je zanje pravkar izšolala, ne vzbuja vtisa, da bi jim bila ob vseh prekernih zaposlitvah sploh lahko kos.

Najbolj tehtni in zanimivi so eseji, ki izhajajo iz konkretnih izkušenj, in po nerodnosti sta dva od njih umeščena proti koncu, ko je bralec najverjetneje že precej utrujen, iz precej meglene celote pa vseeno svetijo kot biserčki. V eseju *Živali in lov na pojme* se lahko prepričamo, kako poetičen zna biti in kako prefinjeno empatijo premore, *Pogovori o Merlinu* prinašajo več kot le navaden potopis, saj so domala čutno prežeti z duhom kraja (Wellsa). Esej o lakanovcih (*Težave s filozofijo in lakanovci*) je pošteno bojevit, tehtna argumentacija pa mu je samo v čast (na tem mestu je nezadovoljstvo še kako produktivno). S poštenim klestenjem bi se tako dalo priti do odlične knjige.